

CASE TAMPERE: YHTEISÖLÄHTÖISET KOKEILUT SEURAKUNNAN TYÖN KEHITTÄMISESSÄ

Veli-Matti Salminen KTK ja
Minna Valtonen DIAK

Diakonian tutkimuksen päivä
12.11.2018

KIRKON⁺
TUTKIMUS-
KESKUS
Suomen ev.lut.kirkko

Diak

Case Tre -tutkimushankkeen lähtökohtia

» Toimintakulttuurin muutos Tampereen seurakunnissa

- Taustalla muutokset kirkon jäsenmäärässä, kirkon asemassa jne. sekä hallinnollinen uudelleen organisoituminen Tampereella
- Näiden rinnalla positiivinen pyrkimys yhteisöllisyyttä vahvistavaan muutokseen ja kokeilevan toimintakulttuurin edistämiseen
- Jo olemassa oleva yhteisöllisyyttä vahvistava toiminta

» Tarve dokumentoida ja analysoida sitä, mitä seurakunnissa tapahtuu

» Diakin Tampereella toteutuva koulutus (2016-2019)

- Koulutuksen alkuvaiheessa ideana oli yhteisöpajatoiminnan synnyttäminen ja tähän liittyi erilaisia koulutuksia ja valmennuksia (esim. Kaapeli-koulutus ja Yhteisönrakentaja-koulutus)

» Tutkimusyhteistyön rakentuminen: Tampereen srk-yhtymä, Treen hiippakunta, Kirkon tutkimuskeskus ja Diak

- Tutkijat: Minna Valtonen, Sami Ritokoski, Mikko Malkavaara, Marja Katisko ja Veli-Matti Salminen

Tutkimustehtävä

» Tavoitteet:

- Tampereen seurakuntien toimintakulttuurin muutos –prosessin kuvaaminen ja analysoiminen
- Yhteisöllisten hankkeiden, toimintamuotojen ja kokeilujen kuvaaminen ja analysoiminen
- → Materiaalia hyödynnettäväksi myös muissa sellaisissa seurakunnissa, joissa toimintakulttuurin kehittäminen on ajankohtaista

» Tutkimuskysymykset:

- Miten yhteisölähtöinen toimintakulttuurin muutos toteutuu Tampereen seurakunnissa?
- Millaisia kokemuksia työntekijöillä, seurakuntalaisilla ja vapaaehtoisilla on yhteisölähtöisestä toimintakulttuurista?
- Miten seurakuntalaisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen / toimintakulttuurin muutos ilmenee seurakuntien organisaatiossa?

Tutkimusaineisto

» **1) Erilaiset toimintakulttuurin muutosprosessiin liittyvät asiakirjat (muistioita, ryhmätöiden koosteita) ja avainhenkilöiden haastattelut**

» **2) Työntekijöiden ja vapaaehtoisten haastattelut (N=36; 23 työntekijää, 13 vapaaehtoista)**

- » 23 erilaista yhteisölähtöistä hanketta, toimintaa tai kokeilua. Tarkasteltavat kohteet valittiin yhteisessä prosessissa.
- » 12 diakonian työalaaan liittyvää hanketta; näistä osa liittyy myös uskontodialogiin (3), nuorisotyöhön (4), varhaiskasvatukseen ja perhetyöhön (1)
- » Lisäksi jumalanpalvelus- ja messutoimintaan liittyviä (6), perhetyöhön/varhaiskasvatukseen (2)
- » Teemahaastattelut; runko ja apukysymykset muodostettiin tutkijaryhmässä
- » Tampereen koulutuksessa opiskelevat tekivät haastattelut (haastattelu, nauhoitus, litterointi) osana opintojaan

» **3) Opinnäytetyöt**

SEURAKUNTALAISET JA VAPAAEHTOISET AKTIIVISINA TOIMIJOINA

Vapaaehtoisuus seurakunnissa

» Yli kolmannes suomalaisista tekee vapaaehtoistyötä vähintään kerran kuukaudessa (Vapaaehtoistyötutkimus 2015)

- Määrällisesti eniten vapaaehtoisia liikunnan ja urheilun, senioreiden sekä lasten ja nuorison parissa (n. 350 000 henkilöä kussakin)
- Evankelis-luterilaisten seurakuntien vapaaehtoistoiminnassa mukana n. 95 000 henkilöä

» Tuntimäärillä mitattuna ev.lut. seurakuntien vapaaehtoistoimintaan osallistuvat tekevät keskimäärin 50 tuntia vuodessa vapaaehtoistyötä (Vapaaehtoistyötutkimus 2018)

» Diakoniatyössä toimii kirkon tilastojen mukaan vuosittain yli 30 000 vapaaehtoista

» Seurakunnissa vapaaehtoisuus voimakkaasti kasvava painopistealue

- Diakoniatyöntekijät ovat monin eri tavoin tekemisissä vapaaehtoistyön ja sen koordinoinnin kanssa; vapaaehtoisjohtamisesta on tulossa olennainen osa-alue diakoniatyön osaamistarpeissa

Miten vapaaehtoisten ja seurakuntalaisten toiminta mahdollistuu

- » Seurakunnassa olemassa oleva toiminta, vapaaehtoisten reserviä, muualta saatu idea toimintamallista sovellettavaksi omaan seurakuntaan
- » Seurakunnan roolina vapaaehtoistoiminnan koordinointi: sekä vapaaehtoisten rekrytointia että tehtävien mahdollistamista
- » Vapaaehtoiseksi ilmoittautuminen netissä
  - ”Tää on tämmöstä, tietynlainen rekrytointitoimisto jossa yritetään ettiä sitten kiinnostuneille sopivia paikkoja toimia. Myöskin sitten valtuutusta toimia, kaikki tehtävät ei oo semmosia jotka on niinku työyhteisössä ennalta suunniteltuja.” (työntekijä, Messukylän ve-toiminta)
  - ”netissähän on semmonen vapaaehtossivusto ja siellähän on et etitään vapaaehtostyöntekijöitä. Ja jos ilmottautuu sitä kautta niin ne pääsee [työntekijän] haastatteluun ja perehdytykseen.” (vapaaehtoinen, Cafe Muki)

Seurakuntalaisten rooli aktiivisina toimijoina

» Työntekijän rooli taustalla ja mahdollistajana

» Tiimien merkitys

- *”Kyllä mä pidän siitä kiinni, että seurakunta on siinä takana. Että jos tulee semmoisia ongelmia mitä mä en voi ratkoo, mä voin varmaan seurakunnan kanssa siitä neuvotella.”* (vapaaehtoinen, Yhdessä käsillä -paja)
- *”No mä olen ikään kuin se et jos on joku ongelma niin soitetaan mulle et mä oon -- et vähän tällasii käytännön kysymyksiä miten se homma toimii vai toimiiko. -- No ehkä langat toisaalta on mun käsissä jos kysytään vaikka et kuka on ens torstaina vuorossa, koska mä oon se joka sen osaa sanoo.”* (vapaaehtoinen, Cafe Muki)
- *”Nyt on sellane vajaa kymmenen hengen tiimi, kahvilatiimi, joka koko ajan elää ja muuttuu ku ihmisiä tulee ja menee, mut täs on ollu koko ajan sellasia hyviä ihmisiä, tyyppejä matkalla jotka on aina palasen kantanu ja tuonu jonku oman näkökulman esiin.”* (työntekijä, Cafe Muki)

Mitä vapaaehtoisilta/ammattilaisilta vaaditaan?

» **Vapaaehtoistoimintaa koordinoivat työntekijät: aika, tila, rahalliset resurssit seurakunnalta, vuorovaikutus ja verkostoituminen muiden vapaaehtoistoimintaa koordinoivien toimijoiden kanssa (esim. Valikko-verkosto, Kansalaisareena)**

- *”Mun vastuu työntekijänä on budjetoida tämä eli laatia tulot ja menot, vastata toiminnan laillisuudesta eli tärkeä hygienia ja omavalvontakuviot ja sit tietysti niinku kokonaisvastuu et mitä tiimi tekee, niin ne on mulla. Ei oikeestaan paljon muuta.” (työntekijä, Cafe Muki)*

» **Erilaiset ammattiosaamisen taidot käyttöön**

- *”mä osallistuin siihen yhteisötyöpajahankkeeseen ja siellä sitten niin kuin pikkuhiljaa käytiin läpi sitä prosessia ja siitä se sitten syntyi, tää idea. -- Koska mä olen ollut koulussa käsityön opettajana, niin mulle se on aika helppo aloittaa tämmönen idea.” (vapaaehtoinen, Yhdessä käsillä)*
- Cafe Mukin kahvilatoiminta: mukana kokkeja, kondiittoreita, kirjanpitäjiä

Mitä yhteisölähtöiset kokeilut muuttivat?

» Seurakunnan toiminta alueella

- *”Tavallaan kaikkien ikäluokkien huomioiminen on tässä mahdollistunut näiden hankkeitten pienten alkujen myötä. Ja tämä kässäkahvila on yksi sellainen, koska meillä ei ole tilaa esimerkiksi pitää ikäihmisille piiritoimintaa valosaan aikaan.”* (työntekijä, Yhdessä käsillä –paja)
- *”Ihmiset löytää paikalle ja se palaute on ollut positiivista, et on paikka ja ihan tulee tarpeeseen tällä hetkellä.-- se on tuonu esmes diakonian asiakkaille paikan johon niitä voi kutsua”* (työntekijä, Cafe Muki)

» Oman toimijuuden ja verkoston vahvistuminen

- *”Mä olin niin onnellinen ku mä pääsin vapaaehtostyöhön oltuani 20 vuotta kotona, et mä en oo vaan joku eläkeläinen vaan voin olla mitä vaan.”* (vapaaehtoinen, Cafe Muki)
- *”Pikkuhiljaa on sellainen luottamus kasvanut ja me ollaan kerrottu aivan omista asioistamme ja historiaamme ja ollaan jo käyty vierailulla toistemme kodeissa. Eli se on ollut musta kauheen kivaa, että he ovat esimerkiksi käyneet meillä, ja minä olen käynyt jonkun luona auttamassa.”* (vapaaehtoinen, Yhdessä käsillä –paja)

YHTEISÖLÄHTÖISET KOKEILUT JA SEURAKUNNAN (DIAKONIA)TYÖNTEKIJÄN ASIAANTUNTIJUUS

Diakoniatyön professio, diakoniatyöntekijän asiantuntijuus

» Diakonian viranhaltijan ydinosaaminen kuvaa diakoniatyöntekijän asiantuntijuuden osa-alueita:

- Hengellisen työn osaaminen, diakoniatyön asiakasosaaminen, organisaatio- ja kehittämisosaaminen, yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen osaaminen

» Diakoniatyön professiota ja asiantuntijuutta ovat tutkineet aiemmin mm.

- Rättyä, Lea (2009): Diakoniatyö yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yhteiskunnallisessa muutoksessa
- Pyykkö, Raija (2011): Hengellisen ja maallisen rajalla: Kamppailu seurakuntien diakoniatyöntekijöiden sosiaalisesta ja kulttuurisesta toimialueesta
- Jokela, Ulla (2011): Diakoniatyön paikka ihmisen arjessa (asiakkaan tulokulma).
- Juntunen, Elina (2011): Vain hätäapua? Taloudellinen avustaminen diakoniatyön professionaalisen itseymmärryksen ilmentäjänä.

INSTRUMENTAALIS-RATIONAALINEN

Juntunen (2010): *Diakonia-
Työntekijöiden taloudellisen
avustustyön asiantuntijuuden
osa-alueet*

Laat, Sote-palvelut,
velkaneuvonta,
terveys- ja
sairauskysymykset,
kriisi- ja traumatyö,
ihmissuhde ja
vuorovaikutus-
valmiudet

YKSILÖLLIS-NARRATIIVINEN

Narratiivisuus,
tunnettyö,
työntekijäkohtainen
elämäkerrallinen

Kulttuurinen, yhteisö-
ja verkosto-
osaaminen,
reflektointi,
muutostietoinen,
yhteiskunnallinen
vaikuttaminen

YHTEISÖLLIS-KULTTUURINEN

Eettinen,
hengellinen,
sielunhoidollinen

EETTIS-SPIRITUAALINEN

Case Tre: Miten diakoniatyöntekijät kuvasivat omaa tehtäväänsä tai ammatillista rooliaan yhteisöllisissä hankkeissa?

» Valmentaja, mahdollistaja, sparraaja, kouluttaja ja kuuntelija

- erityisesti suhteessa vapaaehtoiseihin ja seurakuntalaisiin

» Kehittäjä

- visiointi

» Asiantuntija

- suhteessa esimerkiksi kaupungin sosiaali- ja terveysalan toimijoihin; esim. yhteistyöneuvottelut toiminnan kehittämisessä, palveluohjaus

» Tiedottaja, viestijä

- Uusien viestintäkanavien etsiminen, some-kanavat

... **Jatkoa: Case Tre: Miten diakoniatyöntekijät kuvasivat omaa tehtäväänsä tai ammatillista rooliaan yhteisöllisissä hankkeissa**

» **Sielunhoitaja, kuuntelija**

» **Hengellisen työn tekijä**

- ”... että me mennään sinne, mis ihmiset on eikä toisinpäin. Se on siinä, ett me ollaan niinku seurakunnan työntekijöitä vahvasti vaik me ei nyt olla sillä kertaa kirkolla. (D11)

» **Uskontodialogin mahdollistaja**

Mitä yhteisölähtöiset kokeilut muuttivat omassa työssä?

» Seurakuntalaisten osallisuuden vahvistaminen

- ”... mä tykkään hirveesti, että en ole vaan minä tekemässä vaan seurakuntalaiset, jotka tekee.” (D17.)
- ”... mun mielestä ihanaan suuntaan mennään ja että tässä voidaan yhdistää monenlaisia juttuja, hävikkiruokaa ja... yhteisön rakentamista ja sellaista voimaantumista ja seurakunnankin kannalta sitä, että seurakuntalaiset voi olla aktiivisia toimijoita itse ja olla niinku aktiivisia seurakuntalaisia eikä vaan niin, että ajatellaan että se seurakunta on ne työntekijät.” (D1)
- ”...se on mun mielestä hieno lähtökohta että sinne kutsuttiin nimenomaan.... Siitä asumisalueen ihmisiä alun perinkin sitä (toimintaa) suunnittelemaan. Et koko ajan siellä kuunnellaan niinku herkällä korvalla minkä tyyppistä toimintaa halutaan.” (D11)

» Uudet tavat ”olla ihmisten näkyvillä” ja tavoittaa seurakuntalaisia

- Erilaisiin (muihin kuin srk:n) tapahtumiin osallistuminen srk:n työntekijänä, uudet some-kanavat
- ”Eli tää on myös tiedotusprojekti” (D12)

» Yhteisön rakentamisen merkitys vahvistui

- Yhteisönrakentajakoulutukset, Kaapeli-valmennukset jne. olivat tuoneet valmiuksia
- ”... Kaikista suurin vaikutus mulle diakoniatyöntekijänä tässä on tämä vapaaehtoistiimi, eli siis se, että diakoniaa ei tehdä vain viranomaisvoimin eikä yksin, vaan diakoniatyö voi olla yhteisöllistä... vapaaehtoiset on oikeesti tietyllä lailla kumppaneita - samassa työssä mukana.” (D 17).

» Ammattilaisten välisen vertaistuen ja -jakamisen vahvistuminen, uudet yhteistyökumppanit

- Esim. vapaaehtoisten toimijoiden kanssa toimivien ammattilaisverkosto
- yhteistyö korkeakoulujen ja järjestöjen ammattilaisten kanssa
- yhteistyön vahvistuminen kaupungin ja järjestöjen ammattilaisten kanssa

» Uusi ymmärrys seurakunnasta ja jumalanpalveluksesta

- ”Me halutaan... tuoda sellaista uudenlaista seurakuntatoimijuutta, jolloin sen yhteisen kielen löytämiseen..., sitä täytyy pohtia, että miten tehdään, miten osallistutaan messuun tai minkälainen on uudenlainen seurakuntayhteisö. ...Me muutetaan kirkon tapoja toimia, koska uusia ihmisiä tulee. Kasvetaan yhdessä sellaiseen tulevaisuuteen, jossa meillä on monikulttuurinen... kirkko.” (TTJ5.)

» Epävarmuuden sietäminen

- ”Itse oon oppinut ihan hirveesti työntekijänä niin ku luopuun semmosesta, että kaikki pitää olla valmiiksi suunniteltu ja harjoiteltu ja järjestyksessä ja nyt hallitsen tämän kaiken. Se vaan ei toimi.” (D(2)4)

Kiitos!
